

DOM ZA (NE)ZBRINUTE

(Bojan Savić Ostojić: *Ništa nije ničije*, Kontrast, Beograd, 2020)

Pripovedački nazor u prozama Bojana Savića Ostojića mogao bi se označiti kao *prozohodanje* – specifični vid šetalaštva u kom se istrajno traži jednovremenost događajnog i beleženog, svojevrсно usklađivanje iktusa koraka, opažaja i ritma zapisivanja – počev od raspusno-slučajne krivulje *Punkta*, preko opsesivno ustrojene, maltene bunovne potrage diljem *Nema oaze*, do obilazaka pijačnih bukinista u romanu *Ništa nije ničije*. Svaki hodopis interferira između agensâ u datim narativima utemeljenim na nerazrešenim ljubavnim odnosima i pismu (uzetom i za rukopisanje i za lektiru), kao i uporišno-ishodišne tačke, bilo da je reč o ubodnoj punktuaciji iz koje raspisivanje izvire i u kojoj se susiće (*Punkt*) bilo da se radi o odricanju prava na takvo pozicioniranje, usled čega je naslovni izostanak odmorišta u ludičkom trenju s žanrovskom odredbom (*Nema oaze: luftroman*). Sledeći markiranu trajektoriju, ni okosnica poslednjeg romana ne predstavlja naizgled toliki izuzetak. Premda je ovde protagonist kako usredsređenije, tako i svedenije mobilnosti, on ponovo oscilira uzduž dveju stožernih strasti, unekoliko analognih ranijim delima. Ovde je reč o bibliožderstvu i zapretanoj žudnji za (otišlom) suprugom.

Koncept bibliožderstva zametnut je i razrađivan kroz zapise na blogu *Za sve pare*. Ovlašnije promatranje svima dostupne radionice prokazalo bi težnju da se hronike o knjiškim ulovima brzo i pedantno fiksiraju tekstem¹ – taze sa buvljaka! – ali i bezmalo apriornu uobličenosť (ili bar iluziju o njoj) i međusobnu valencu postova. Uknjižavanje blogodnevnčkog u romaneskno pod lupom tekstualne genetike potvrdiće očuvanost izvornog duha postavki sa bloga – u određenim poglavljima pribegavalo se tek mikrostilističkim intervencijama, stišavanjem žargonskog i afektiranog, pojedini razdvojeni postovi prirodno su združivani, pronađeni dokumenti umetani su bez ikakvih preinačenja – dok će važan kohezivni činilac biti odabir i skladateljstvo nad onim unosima koji će naposletku izatkati dijegetičku nit.² Kompozicioni plan u *Ništa nije ničije* čini se podobnim Lakloovom nizanju pisama u *Opasnim vezama*, s tim što su temporalne odrednice (za razliku od epistolarnog ili blogu podesnog modela datiranja) ovde neosetno raspršivane unutar poglavlja kako bi se sklopio jednogodišnji ciklus. Koliko god da se istrajavalo na izvornosti i sebe-pisanju,

¹ U tu svrhu, indikativno je celokupno poglavlje *Pičvajz na bulevaru*. Obratiti naročitu pažnju na detalj u kome žena s cegerom gleda u sveže ispisano ili na časak imaginarne naslade kada se kristališe mogućnosť da policija zapleni beležnicu.

² Minuciozan pristup pokazuje da jedino *Berza knjige: bez izdavača* nema svoj ekvivalent na blogu.

fabula ne bi bila moguća – jer bismo onda ostali na dnevničkom – bez fikcionalne podloške. Nju sačinjavaju ljubavni zaplet, reprezentovan u odnosu prema odsutno-prisutnoj Čóki, i biblioždersko rivalstvo s Lakijem, čije je lik nastao ukрупnjavanjem većine buvljačkih sa-putnika u jednu figuru.

Kao tematska novina u domaćoj književnosti, fenomen bibliožderstva je predilekcija, ujedno i osobena monomanija koja ne podrazumeva samo to da biće njom obuzeto teži da gotovo ovisnički posegne za korišćenim literarnim dobrima po číftinski niskoj ceni. Naš potraživač, međutim, ipak nije beskompromisan u takvom preduzeću. Pre bi se reklo da se uglavnom ophodi prema nepisanim uzusima pijačnog fer-pleja. Strategije da se cenjka i nadgornjava sa tezgarama uz promišljanje buvljačkog habitusa neredak su izvor komike. Međutim, u dati fenomen upisan je istodobno i značajan bibliofilski suvišak. Potencijalnim kretanjem polovne knjige (fr. *bouquin*) od pakla đubrišta/sekundarnih sirovina, kroz limb/čistilište figurativno oličen u buvljaku do nadbiblijskih prstiju spasioca bibliotečkih ostavština, proklamovana je „metafizika tezge“. Pripovedač je tako osvetljen kao udomitelj nezbrinute Literature.³ Postavši njegovo vlasništvo, beletristika pored onog fetišističkog (oblik neutažive želje) zadobija ujedno i auru duhovne (samo)izgradnje. Shodno tome, auto-dijegetički narator profilisanog ukusa i istančanog knjiškog znanja o tome gde, šta i zašto kupuje – nije samo cenovnik presudan! – demontira kupoprodajni lanac: prodavac ↔ roba ↔ potrošač, preobrazivši robu u simboličku vrednost (delo), a konzumenta u čitaoca-stvaraoca. Lična biblioteka konstituiše se stoga kao svetinja; knjige-rabljenice na njegovim policama gube reifikacijski balast. Otud je u ovom slučaju moguće imati više i bolje, jer se Književnost ne vari i ne troši na unapred zadati način; odatle i onaj ostrvljujući poklič glavnog lika: „Nije na prodaju!“

Upravljenost ka tezgama i prostirkama, ali i devastiranim knjižarama „Nolita“ i „Prosve- te“ kao stecištima knjiškog lova, pripovedača zavodi prema dijahronijskom istraživanju statusa knjige, odnosno satiričkom promišljanju savremenog izdavaštva kojim rukovodi tržište i kulture obavijene poslovičnim nemarom.⁴ Iznenaduje to što se isključivo u ovakvoj robno-novčanoj razmeni ostvaruje načelo slobodne trgovine. Primerice: odbijanje besramne mušterije, mogućnost uzajamnog usaglašavanja cene, nepredvidiva volja robe da nasumično iskrсне, obostrani familijarni odnos i poverenje i sl. Kako je buvljak istinsko merilo stvari, prostor gde se očitavaju prežici prethodnih društava, vrzmajući se po rubnim (samim tim i subverzivnim) lokacijama, knjigožderač se istovremeno kreće po palimpsestu minulih svetova čiji se tragovi nastoje pomesti da bi se nad njima parazitiralo. To, sva sreća, roman ne odvodi u neproblematizovani panegirik o nekadašnjoj državi.

Fundamentalni protivrazlog bio bi kapric buvljaka, mada dodir s pojedinim lektirama i priča o njima nisu posve aleatorni, budući da su očito primereni ponudi, tj. „spoljnim“ zahtevima. Upravo zato smo, sa povremenim izuzecima,⁵ ovde obasuti knjigama, časopisima

³ Čišćenje vlažnim maramicama ne mora se nužno shvatati doslovno.

⁴ *Pokazna vežba iz samoodricanja* simptomatična je u tom pogledu.

⁵ Po logici stvari, izdanja naših ranijih država moraju biti raritetna; njihovu „čast“ ovde brane Ujevićeva *Kolajna* i album isečaka Vojislava Đ. Ilića Mlađeg.

i rukopisima socijalističke prošlosti. Njima je pak protivstavljen librodetekcijski njuh junaka – u Dojlovom maniru čini se da je bibliožder samom sebi izmislio poziv – kao i već pomenuti čitalački afiniteti. Nimalo slučajno, autorski pripovedač preferira oblike literature koje tržište ignoriše. Mahom su to poezija i dnevници, posledično i manje „razglašeni“ autori, što junaka neće sprečiti da se od srca podsmehne na sopstveni račun kada, recimo, svoju pe-sničku zbirku ugleda na tezgi. U tom smislu, simbolika pazarenih knjiga ponekad će biti provizorna, jer je u „stvarnosno“ postuliranoj fikciji tek kao takva i moguća.

Pošto je centar „prevaziđena koordinata“, pirotehnikom kamuflirani simulakrum, zato nam, paradoksalno, sa podrivalačke margine (buvljačke, emocionalne, tekstualne) jedino i može dopreti Čokin imago, uprkos tome što su, strukturalistički gledano, obodi povlašćena mesta. Intenzivno susprezan poglavito ka ivicama poglavlja, njen *lik-u-odsustvu* će nepotopljivo izroniti u izvodnim glavama romana. U hotimičnom prećutkivanju zahladnelih odnosa, u zamrznutom iščekivanju i odlaganom raspletu impliciran je odbrambeno-psi-hološki mehanizam – biblioholičarski placebo – kojim se može pravdati osetni izostanak Čokinog glasa. Autofikcionalni narator u javnosti podnetoj monofoniji o knjigožderstvu služi se različitim tehnikama (ne)obelodanjivanja ljubavne problematike. Primera radi: sub-doziranjem koje delo čini udaljenim saputnikom Selimovićeve *Tvrđave*; posrednički kore-lativnom retorikom, čije su možda i najefektnije ilustracije ponorna nelagoda i neverbali-zovana misao; situacionim kontekstom – prećutkivana usamljenost za sve praznike koje provodimo s bližnjima; smenom narativnih maski – česti prelasci iz „ja“ u „vi“ formu mogu se pojmiti i kao pokušaj da se teret razdvojenosti i samoća podele sa čitalaštvom; umeta-njem odabranih fragmenata pisaca-naturščika (dnevničke zabeleške, spomenari) ironijski se (ne) odstupa od melodramskih klišea.

Tako je, reklo bi se, prenebregnuto „sentimentalno mjaukanje po mjesecini“ (I. Man-dić), ali i izazov pornografskog, s kojim se svaki (makar i izokolni) ljubavni roman takođe mora sučeliti. Nakon prolegomene o imalaštvu, naracija svlači sveznajuću košuljicu, da bi nas sada već autofikcionalni pripovedač uveo u *Prljave tajne i darove*, povest o episto-larno-dnevničkom razgolićavanju Anais Nin i Henrija Milera. (Kapitalizam, izdavaštvo i pornografija izgleda odavno idu podruku.) Potom smo upoznati i sa njegovom pomalo nestašnom navikom da gvirne u živote onih drugih, „anonimnih“, posredstvom (po)ku-pljenih dnevnika i spomenara – do sad nespomenuti aspekt bibliožderskog – ali i da se komadići privatnog podele sa auditorijumom. To, međutim, neće učiniti junaka pokva-renjakom. Pripovedno *ja*, ostajući u granici valjanih manira, nikad neće (po)sisati krv tuđe intime: imena pisaca-amatera navodi ili u inicijalima ili ih izostavlja, kompromituju-će deonice prećutkuje i uvek je voljan da dnevnik vrati pravom vlasniku. Zato ljubavnu autocenzuru *civilizovanog voajera-biblioždera* moramo shvatiti i uvažavati. Nadamo se da to isto možemo očekivati i od Čoke, jer ovo je roman koji tematizujući sebičluk (vre-mena za sebe i pisanje) dubinski progovara protiv njega. Knjiga duboke odanosti Čoki. Knjiga za (ne)zbrinite.

Ex libris: Odnos prema savremenom izdavaštvu može nam delovati kontradiktorno zbog toga što autofikcionalni protagonista sam odlučuje da bude izdat – u ovom trenutku držimo njegovu knjigu u ruci! – dok istovremeno sa satiričkom britkoćom kritikuje recentne izdavačke kuće. Za onoga ko glavnicu romana želi, sada i zabadava, postoji blog. Njegovo poknjižavanje, međutim, nije licemeran čin. Može li blog naposljetku završiti na tezgji?! Buvljaku se buvljakovo vraća.